

Nova localització de *Podarcis muralis* (Laurenti, 1768) al riu Tordera (Vallès Oriental, Catalunya)

Daniel FERNANDEZ-GUIBERTEAU^{1,2}, Laia PEREZ-SORRIBES¹,
Alejandro GARCÍA-SALMERÓN^{1,2}, Fernando LORAS i Josep María MOMPART¹

¹ ESCOLA DE LA NATURA DE PARETS. C/ Galende 12, 08150-Parets del Vallès.

² SOCIETAT CATALANA D'HERPETOLOGIA. Museu de Ciències Naturals. Plaça Leonardo da Vinci 4-5, 08019-Barcelona

RESUM

Es dona a conèixer la presència de la sargantana roquera *Podarcis muralis* a una nova quadrícula UTM 10x10 (DG61) al terme municipal de Sant Celoni (Vallès Oriental, Catalunya), localitzada a baixa alçada (77 msnm). A la conca mitja i baixa de la Tordera, la dispersió i aïllament de les anteriors dades conegudes (totes d'una certa antiguitat) i la desaparició d'altres localitats, ens deixaven un estat incert per aquesta espècie. Ara, amb la descoberta d'aquesta nova població, es verifica la seva supervivència. Caldria aprofundir en l'estudi d'aquesta població i seria convenient que les administracions pertinents gestionin i assegurin la seva conservació (i la dels seus hàbitats). També seria interessant la determinació de l'estat d'altres poblacions aïllades de sargantana roquera en llocs de baixa altura d'aquesta mateixa conca.

PARAULES CLAU: Sargantana roquera; *Podarcis muralis*; població relict; Sant Celoni; Tordera.

ABSTRACT

The present note announces a new location of the common wall lizard *Podarcis muralis* in the UTM 10x10 grid (DG61) in the Sant Celoni township (Vallés Oriental, Catalunya), which is located at a low altitude (77 msnm). The isolation and the spread of the known data (old data the majority) and the extinction of other locations in the Tordera medium and low basin, was a little bit disappointing. But now we can demonstrate that the common wall lizard, is still surviving. The study, and management by the administration of this population, and its habitats would be necessary in order to conserve it. Moreover, the determination of the conservation state of other *Podarcis muralis* isolated populations in low altitude locations would be interesting.

KEY WORDS: Common wall lizard; *Podarcis muralis*; relict population; Sant Celoni; Tordera.

RESUMEN

Se da a conocer la presencia de lagartija roquera *Podarcis muralis* en una nueva cuadrícula UTM 10x10 (DG61) en el término municipal de Sant Celoni (Barcelona, Cataluña), localizada a baja altura (77 msnm). En la cuenca media y baja del Tordera, la dispersión y aislamiento de los anteriores datos conocidos (todos de una cierta antigüedad) y la testificada desaparición de otras localizaciones, nos dejaban un estado incierto para esta especie. Ahora, con la nueva localización, se verifica su supervivencia. Se debería estudiar más profundamente esta población y sería conveniente que las administraciones pertinentes gestionen y aseguren su conservación (y la de sus hábitats). También sería interesante la determinación del estado de otras poblaciones aisladas de lagartija roquera en lugares de baja altura de esta misma cuenca.

PALABRAS CLAVE: Lagartija roquera; *Podarcis muralis*; població relict; Sant Celoni; Tordera.

INTRODUCCIÓ

La sargantana roquera *Podarcis muralis* presenta una àmplia distribució, pròpia de la regió euro-siberiana. A l'interior de la península Ibèrica, només existeixen poblacions de sargantana roquera al Sistema Ibèric i al Sistema Central (ARRIBAS, 1983; FALCÓN y CLAVEL, 1987; ZALDÍVAR *et al.*, 1988; MEIJIDE *et al.*, 1994).

A Catalunya ha estat citada des d'alçades properes al nivell del mar, com als aiguamolls de la Tordera, on l'any 1986 va ser observada per J. Figuerola (*in*: LLORENTE *et al.*, 1995) a uns 30 m., o a alçades inferiors a Blanes i Palafolls (ARRIBAS i RIVERA, 2015), d'on actualment semblen haver desaparegut (Rivera *com. pers.*).

Mentre que per altre banda, a les localitzacions de major alçada arriba fins a altituds superiors als 2400 m (Portarró d'Espot, a Aigüestortes). Es troba en una gran diversitat d'hàbitats de muntanya, sempre que estiguin ben assolellats durant

les hores centrals del dia. En roques, talussos i construccions humanes principalment. A altituds més baixes selecciona ambients humits i/o ombrívols, com marges fluvials, prats o talussos (RIVERA *et al.*, 2011-a).

Considerada de preocupació menor (LC) mundialment segons la IUCN (2008) (BÖHME *et al.*, 2009). En l'àmbit espanyol, la IUCN també l'ha considerat de preocupació menor (LC) (PÉREZ-MELLADO, 2002). Tot i així, estudis indiquen la fragmentació de les seves poblacions, com és el cas de la comarca de La Selva (Girona, Catalunya), on es defensa que l'espècie estigués més estesa en períodes més humits del passat i quedés progressivament aïllada, amb les poblacions de baixa alçada restringides als voltants dels cursos d'aigua per aprofitar així un microclima suau i ombrívol (ARRIBAS Y RIVERA, 2015).

NOVES OBSERVACIONS

La present nota és per donar a conèixer la presència de sargantana roquera *Podarcis muralis* en una nova quadrícula UTM 10X10 (DG61), al terme municipal de Sant Celoni (Vallès Oriental, Barcelona, Catalunya), ubicada en el bosc de ribera del riu Tordera a 77m.s.n.m, en l'eix central de la vall, entre el massís del Montseny i la serralada del Montnegre (Fig.1). La zona mostrejada forma part del fragment de riu que creua un viver

de jardineria on també s'ha citat a les dues vores del riu, la presència de sargantana italiana *Podarcis sicula* (Fig.2) provinents de Calàbria, arribades amb el transport d'oliveres fins aquest viver (RIVERA *et al.*, 2011-b) i que sobreviuen malgrat haver-se donat per desaparegudes en CARRETERO & SILVA-ROCHA, 2015.

Fig.1: Zona d'estudi al terme municipal de Sant Celoni (Vallès Oriental, Barcelona, Catalunya).

Biòtop dominat pels espais oberts rocosos que pertanyen a la zona d'inundació del riu, on es localitzen els exemplars l'any 2016, així com un ampli terreny que pertany al viver modificat per al cultiu i manteniment de diferents espècies vegetals d'interès econòmic com l'olivera *Olea europaea* o diferents palmàcies, entre altres. La zona on es va observar l'exemplar l'any 2017 també presenta cobertura boscosa i vegetació de ribera que aporta ombra i humitat (Fig.4).

En aquest mateix indret concret, RIVERA et al. (2011-b) i GÓMEZ, et al. (2011) assenyalen la presència dels següents rèptils: *Timon lepidus*, *Podarcis liolepis*, *Podarcis sicula*, *Tarentola mauritanica*, *Anguis fragilis*, *Natrix maura*, *Coronella girondica* i *Malpolon monspessulanus*; així com

dels amfibis: *Epidalea calamita*, *Pelophylax perezi* i *Pelobates cultripes*.

Segons les dades del “Servidor de Información de Anfibios y Reptiles de España (S.I.A.R.E)” en aquesta quadricula DG61, es troben citades les següents espècies de rèptils: *Anguis fragilis*, *Chalcides striatus*, *Coronella girondica*, *Lacerta bilineata*, *Malpolon monspessulanus*, *Mauremys leprosa*, *Natrix maura*, *Natrix astreptophora*, *Podarcis liolepis*, *Podarcis sicula*, *Psammodromus algirus*, *Psammodromus edwardsianus*, *Rhinechis scalaris*, *Tarentola mauritanica*, *Testudo hermanni*, *Timon lepidus*, *Trachemys scripta*, *Vipera aspis*, *Vipera latastei* i *Zamenis longissimus*.

Fig.2: *Podarcis sicula* fotografiada durant els censos de 2016.

Durant el 2016, es van fer un total de dos censos visuals, compresos entre els mesos de juliol i agost respectivament. Es van visualitzar dos adults de *Podarcis muralis* (Fig.3). Durant aquests censos, es va determinar la presència d'altres

rèptils com són la sargantana bruna *Podarcis liolepis*, la sargantana italiana *Podarcis sicula* (Fig.2), el dragó comú *Tarentola mauritanica* i la serp verda *Malpolon monspessulanus*.

Fig.3: Adult de *Podarcis muralis* fotografiat durant els censos del 2016.

Al febrer del 2017 es va tornar a fer un cens visual on es va observar un adult de *Podarcis muralis* (Fig.4), però aquest cop en una localització una mica apartada de la de l'any

anterior, tot i que dins de la mateixa quadrícula UTM. En aquest cens també es van veure diversos exemplars de *Podarcis liolepis*.

Fig.4: Adult de *Podarcis muralis* fotografiat durant el cens del 2017.

CONCLUSIONS

L'abundància de *Podarcis muralis* censada ha estat molt baixa, en comparació amb la que presenta *Podarcis liolepis*, amb la que comparteix el mateix nínxol ecològic, aquesta simpatria sembla poder produir una certa pressió (sinó un desplaçament) per part de les *P. liolepis* cap a *P. muralis*. Situació similar a la descrita en altres poblacions mediterrànies (CAPULA *et al.*, 1993), on altres espècies del gènere *Podarcis* que conviuen en simpatria, ocupen especialment els substrats rocosos i desplacen a *P. muralis* a altres ambients. Un altre exemple podria ser el de Sierra de Guadarrama entre *P. guadarramae* i *P. muralis* on la segona es troba en una situació marginal i ocupa espais molt restringits com talussos terrosos, en un rang altitudinal que compren el 1.490 i els 1.725 m (MARTÍN-VALLEJO *et al.*, 1995).

Com s'ha indicat anteriorment, a altituds baixes la sargantana roquera selecciona ambients humits i/o ombrívols, com marges fluvials, prats o talussos (RIVERA *et al.*, 2011-a). Per tant, pensem que el biòtop circumdant creat pel riu, pot servir com a refugi per a aquesta espècie. Aquesta nova cita ens verifica l'actual pervivència de *Podarcis muralis* en zones de baixa alçada de la Tordera (al Vallès Oriental) i donat que les cites referenciades bibliogràficament es disposen no només al llarg del mateix riu Tordera, sinó en altres punts humits de diferents rieres de la mateixa conca, es podria descartar una colonització recent del riu per

baixades d'efectius, en favor de la tesi ja presentada per ARRIBAS i RIVERA (2015) de poblacions relictas, restes d'una distribució més important per aquestes terres baixes, actualment en recessió.

En tenir coneixement d'aquestes dades, creiem que la presència de *Podarcis sicula*, a causa de la seva gran mida, de la coincidència geogràfica, de la variabilitat d'hàbitats que pot ocupar, i que fins i tot ha estat trobada en el nínxol de les altres *Podarcis*, pot entrar en competència directa amb les *Podarcis muralis* d'aquesta petita població. També la transformació i la forta antropització de l'ambient que envolta aquest entorn, amb canteres, vivers, zones industrials, carreteres, autopistes, vies fèrries convencionals i d'alta velocitat, etc., sembla que ha afavorit *P. liolepis* (i podria afavorir a *P. sicula*), en vers de les ara acantonades *P. muralis* en l'eix del riu.

Per altra banda les *P. muralis*, a part d'entrar en competència directa per l'hàbitat amb aquestes dues espècies del mateix gènere, també podrien interaccionar amb altres espècies de rèptils observat com *Timon lepidus*, *Coronella girondica* o *Malpolon monspessulanus*. Pel que creiem que caldria estudiar la situació real d'aquesta població. I donat l'interès que pot tenir aquesta localitat de sargantana roquera, com a resta testimonial d'una distribució antiga que aplegava la conca baixa i mitjana del riu Tordera, creiem que les

administracions pertinents haurien de gestionar-la i assegurar la seva conservació, i la del seu hàbitat. També caldria determinar si perviuen altres localitzacions aïllades d'aquesta espècie en indrets de baixa alçada d'aquesta mateixa conca, així com en altres conques del nord-est català, com podria ser la conca de la Muga on es presenten poblacions aïllades de lluert (*Lacerta bilineata*) als Aiguamolls de l'Empordà i seria interessant cercar localitzacions de *Podarcis muralis*,

ja que a Sant Llorenç de la Muga, s'han observat en un bon nombre el 20/07/2013, en ambients de ribera a baixa alçada, a 170m (Rivera *com. pers.*), aquesta dada, i en especial les altres conegudes de sectors de escassa altitud de la conca de la Tordera, ens evoquen a interpretar-ho com una molt possible presència d'aquesta espècie en aquestes conques, com a refugis al llarg dels darrers episodis freds Plistocènics.

REFERÈNCIES

- ARRIBAS, O. i RIVERA, X. (2015). Sobre la presència de *Podarcis muralis* (Laurenti, 1768) a baixa alçada a la Selva (Girona) i altres poblacions relictas de rèptils en vies de desaparició. *Butll. Soc. Catalana Herpetologia* 22: 73-76. <https://soccatherp.files.wordpress.com/2015/07/arribas-et-rivera-sobre-la-presencia-de-podarcis-muralisrev.pdf>
- ARRIBAS, O. (1983). Nota preliminar de los anfibios y reptiles de la provincia de Soria en cartografía reticular U.T.M. (Universal Transverse Marcator). *Bulletí de la Societat Catalana d'Ictiologia i Herpetologia*, 4: 8-12. <https://soccatherp.files.wordpress.com/2012/12/butll-scih-4-3.pdf>
- WOLFGANG, B.; PÉREZ-MELLADO, V.; CHEYLAN, M.; KONRAD-NETTSMANN, H.; KRECSÁK, L.; STERIJOVSKI, B.; SCHMIDT, B.; LYMBERAKIS, P.; PODLOUCKY, R.; SINDACO, R. & AVCI, A. (2009): *Podarcis muralis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2009: e.T61550A12514105. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2009.RLTS.T61550A12514105.en> Downloaded on 15/04/2017
- CAPULA, M.; LUISELLI, L.; RUGIERO, L. (1993). Comparative ecology in sympatric *Podarcis muralis* and *P. sicula* (Reptilia: Lacertidae) from the historical centre of Rome: What about competition and niche segregation in an urban habitat? - *Boll. Zool.*, 60: 287-291.
- CARRETERO, M.A. y SILVA-ROCHA, I. (2015): La lagartija italiana (*Podarcis sicula*) en la península Ibérica e islas Baleares. *Bol. Asoc. Herpetol. Esp.* 26 (2): 71-74.
- FALCÓN, J.M. y CLAVEL, F. (1987). Nuevas citas de anfibios y reptiles en Aragón. *Rev. Esp. Herpetol.*, 2:83-130
- GÓMEZ, D.; ROIG, J. & GINER, G. (2011): Dos casos de melanisme en *Natrix maura* (Linnaeus, 1758) (Squamata; Colubridae) a Sant Celoni (Vallès Oriental; Catalunya). *Butll. Soc. Cat. Herp.*, 19: 142-144. https://soccatherp.files.wordpress.com/2012/02/nmaura_melanica_butll19sch.pdf
- LLORENTE, G., MONTORI, A., SANTOS, X. CARRETERO, M.A. (1995): *Atlas dels Amfibis i Rèptils de Catalunya i Andorra*. Ed. Brau. Figueres. 192pp.
- MARTÍN-VALLEJO, J.; GARCÍA-FERNÁNDEZ, J.; PÉREZ-MELLADO, V.; VICENTE-VILLARDÓN, J.L. (1995). Habitat selection and thermal ecology of the sympatric lizards *Podarcis muralis* and *Podarcis hispanica* in a mountain region of Central Spain. *Herpetol. J.*, 5: 181-188.
- MEIJIDE, M. W.; MEIJIDE, F. & ARRIBAS, O. (1994). Atlas herpetológico de la provincia de Soria. *Rev. Esp. Herpetol.*, 8: 45-58.
- PÉREZ-MELLADO, V. (2002). *Podarcis muralis*. Pp. 251-253. En: Pleguezuelos, J. M., Márquez, R., Lizana, M. (Eds.). *Atlas y libro rojo de los anfibios y reptiles de España*. (2ª impresión). Dirección General de Conservación de la Naturaleza-Asociación Herpetológica Española, Madrid.
- RIVERA, X.; ESCORIZA, D.; MALUQUER, J.; ARRIBAS, O. i CARRANZA, S. (2011-a): *Amfibis i rèptils de Catalunya, País Valencià i Balears*. SCH & Lynx Edicions. 276 pp. <http://www.lynxeds.com/ca/producte/amfibis-i-r%C3%A8ptils-catalunya-pa%C3%ADs-valenci%C3%A0-i-balears>
- RIVERA, X.; ARRIBAS, O.; CARRANZA, S.; MALUQUER-MARGALEF, J. (2011-b). An introduction of *Podarcis sicula* in Catalonia (NE Iberian Peninsula) on imported olive trees. *Butll. Soc. Cat. Herp.*, 19: 79-85. https://soccatherp.files.wordpress.com/2012/02/psicula_olive_butll19sch.pdf
- SERVIDOR DE INFORMACIÓN DE ANFIBIOS Y REPTILES DE ESPAÑA (S.I.A.R.E): Ministerio de Medio ambiente y Medio Rural y Marino. Consultado: 28/02/2016. <http://siare.herpetologica.es>
- ZALDÍVAR, C.; VERDÚ, J.; IRASTORZA, M.T.; FUENTE, M.E. (1988). Contribución al atlas provisional de anfibios y reptiles de la Comunidad Autónoma de La Rioja. *Rev. Esp. Herpetol.*, 3: 6.